

Проект фінансується
Європейським Союзом

Проект виконується
Міжнародною організацією праці

Рекомендація МОП № 204 щодо переходу від неформальної до формальної економіки до 2015 року

[ILO Recommendation No. 204, concerning the transition from the informal to the formal economy, 2015](#)

Проект ЄС-МОП «Зміцнення адміністрації праці з метою покращення умов праці і подолання незадекларованої праці»

EU-ILO Project «Enhancing the labour administration capacity to improve working conditions and tackle undeclared work»

Антоніу Сантош / António Santos
Менеджер проекту / Project manager

www.ilo.org/UkraineEUProject

Зміст:

- Для чого необхідна Рекомендація №204 МОП?
- Що саме передбачається Рекомендацією №204 МОП?
- Поняття Неформальної Економіки (Н.Е.)
- Головні причини існування Н.Е.
- Негативні наслідки Н.Е. для сфери праці і не лише
- Законодавчі підвалини
- Трудові правовідносини
- Соціально-правові механізми захисту
- Заохочення до правозастосування
- Свобода асоціації, соціальний діалог та роль організацій працівників та роботодавців
- Збір даних та моніторинг
- Імплементация

1. Для того, щоб заохочувати перехід працівників та економічних одиниць від неформальної до формальної економіки, при цьому забезпечивши збереження та покращення існуючих умов життя протягом процесу переходу.

2. Тому що:

- Неформальна економіка поглиблює наступні проблеми: 1)недотримання трудових прав, 2)нестача можливостей знайти гідну роботу, 3)недостатній соціальний захист, 4)**відсутність** соціального діалогу.
- Більшість людей **долучаються до неформальної економіки** через нестачу зайнятості у формальному секторі та через те, що не можуть знайти інших джерел доходу.

Рекомендація №204 передбачає настанови її виконавцям щодо розробки та імплементації стратегій, законодавчих і політичних нормативів з метою:

1. **Полегшити перехід** працівників та економічних одиниць від неформальної до формальної економіки, з урахуванням трудових прав, забезпечення доходів та із заохоченням підприємництва.
2. Сприяти **створенню та збереженню** сталих робочих місць у формальній економіці та на підприємствах; також сприяти узгодженості та послідовності законодавства в трудовій і соціальній сферах та в макроекономіці.
3. **Попередити** “неформалізацію” формальної економіки через соціальний демпінг, аутсорсинг та подібні практики здешевлення виробництва.

Неформальна Економіка – це всі види економічної діяльності працівників та економічних одиниць, які – у законодавстві чи на практиці – не обумовлені або недостатньо обумовлені формальними домовленостями.

Примітка:

До Неформальної Економіки не входить: незаконна діяльність, пов'язана з виробництвом, продажем, розповсюдженням та всіляким іншим використанням заборонених товарів (наприклад, виробництво наркотиків та торгівля ними, виготовлення і продаж зброї, торгівля людьми, відмивання грошей)

- Відсутність доступу до формальної економіки з наступних причин:
 - ✓ **Дискримінація** (наприклад, за расовою, релігійною ознакою, віком, дискримінація людей з інвалідністю);
 - ✓ **Відсутність** належної освіти або необхідних **кваліфікацій**;
 - ✓ **Відсутність** необхідних **ліцензій** або **дозволів**;
 - ✓ **Сімейно-професійні домовленості**;
 - ✓ **Зайнятість неповнолітніх**;
 - ✓ **Неврегульована міграція** (немає дозволу на роботу).
- Надмірний регуляторний та адміністративний тягар (висока ціна на оформлення необхідних документів)
- **Суть** певних видів діяльності: сезонність, змінні потреби, і т.д.
- **Соціальний демпінг і аутсорсинг**
- **Податкові регулювання та страхові внески**

Неформальна Економіка негативно впливає на:

ILO R204

- **Загальноприйняті принципи та права у сфері праці** (свобода асоціації та право вести колективні трудові спори; свобода від примусової праці, дитячої праці, та дискримінації);
- **Соціальні гарантії та соціальний захист;**
- **Гідні умови праці;**
- **Верховенство права та збереження авторитету держави та її інституцій;**
- **Розвиток стабільних підприємств;**
- **Надходження до пенсійного фонду та надходження фондів до державної казни;**
- **Ефективна внутрішня політика та її виконання;**
- **Чесна конкуренція** як на національному, так і міжнародному ринку.

- Виконавцям слід:

- ✓ **Оцінити** та проаналізувати фактори, ознаки, причини та обставини неформальності (для того, щоб розвинути та імплементувати закони та регуляції і полегшити перехід до формальної економіки);
- ✓ **Прийняти, переглянути, або виконати національне законодавство щодо забезпечення всіх категорій працівників необхідним захистом;**
- ✓ Включити комплексний перегляд національного законодавства щодо переходу до формальної економіки в **національну стратегію розвитку та стратегію подолання бідності.**

- **Законодавчий механізм переходу повинен бути спрямований на:**
 - ✓ Сприяння стратегіям сталого розвитку, подолання бідності, розвиток за умов толерантності та інклюзивності, нове покоління гідних робочих місць у формальній економіці;
 - ✓ Встановлення необхідних законодавчих норм;
 - ✓ Сприяння продуктивному інвестиційному клімату та бізнесу;
 - ✓ Повагу до основоположних принципів та прав у сфері праці;
 - ✓ Організування та представництво роботодавців та працівників для підтримки соціального діалогу;
 - ✓ Сприяння рівності; протидія усім видам дискримінації та насильства, протидія гендерно обумовленому насильству на робочому місці;

- ✓ Сприяння підприємництву, малому та середньому бізнесу, розвитку альтернативних одиниць економіки (наприклад, кооперативи і одиниці солідарної економіки);
- ✓ Доступ до освіти та професійного розвитку навиків;
- ✓ Доступ до фінансових послуг, у тому числі до інклюзивного фінансового сектору (наприклад, мікрокредити, установи взаємних гарантій, тощо);
- ✓ Доступ до бізнес-послуг, ринків, інфраструктур та технологій;
- ✓ Розвиток галузевих угод та законодавства;
- ✓ Встановлення мінімумів соціального захисту у тих випадках, коли вони не існують; розповсюдження соціальних гарантій на всі прошарки населення;

- ✓ Сприяння стратегіям розвитку в регіонах (наприклад, доступ до громадських місць та природних ресурсів, які належать громаді);
- ✓ Ефективне законодавство щодо безпеки на робочому місці та охорони здоров'я;
- ✓ Ефективна інспекція праці;
- ✓ Законодавчі гарантії мінімального доходу;
- ✓ Доступ до дієвої системи правосуддя;
- ✓ Міжнародні механізми співпраці.

Політика зайнятості повинна мати такі складові:

- ✓ Макроекономічна політика, що сприяє зростанню зайнятості, стимулює попит, продуктивні інвестиції, структурні зміни, що сприяє сталості підприємств, стабільному середовищу для розвитку бізнесу, подоланню нерівності;
- ✓ Торговельна, промислова, податкова, галузева та інфраструктурна політики, що сприяють зростанню продуктивності і полегшує процес структурних змін (наприклад, спрощення процедур, сприятливі винятки на початкових етапах, тимчасові виплати по безробіттю на додаток до зарплат, у певних випадках і в певних межах);
- ✓ Політики, що сприяють створенню більш сприятливого клімату для розвитку бізнесу шляхом скорочення контекстних витрат, для підтримки чесної конкуренції (наприклад, спрощення процедур ліцензування, зменшення об'ємів документації);

Політика зайнятості

- ✓ Політика і ринку праці і інститути, що допомагають сім'ям із низькими доходами подолати бідність і мати доступ до вільно обраної зайнятості, наприклад: політика оплати праці і збільшення мінімальної зарплати; механізми соціального захисту, в тому числі – пряма фінансова допомога; державні програми зайнятості і гарантії (у тому числі консультаційні послуги та допомога у наданні роботи для працівників неформального сектору; і т.д.);
- ✓ Політика трудової міграції, що враховує потреби ринку праці, сприяє гідній праці для працівників-мігрантів (інклюзивні стратегії, навчання мовам, визнання кваліфікацій);

- ✓ Політика освіти і розвитку навичок, що просувають безперервне навчання, відповідають потребам ринку праці і новим технологіям, запроваджують систему визнання навчання і знань, навичок, здобутих раніше (системи стажування, системи визнання, перевірки і сертифікації компетенцій; програми нових можливостей);
- ✓ Полегшення переходу від навчання до роботи для молоді і особливо її уразливих груп (наприклад, програми гарантій доступу до програм навчання та зайнятості для молоді, звільнення від сплати соціальних внесків протягом першого року зайнятості);
- ✓ Полегшення переходу від безробіття до зайнятості, зокрема, для осіб, які довгий час перебували без роботи, жінок та ін. (напр., звільнення від сплати соціальних внесків або зниження ставки внесків для роботодавців; використання допомоги по безробіттю для започаткування власної справи);

- ✓ Заходи заохочення для бізнесів (зниження ставки соціального внеску або звільнення від його сплати протягом певного періоду часу), які створили певну кількість формальних робочих місць;
- ✓ Актуальні, доступні та сучасні інформаційні системи із свіжими даними про ринок праці.

Щодо прав і соціального захисту, сторонам слід:

- ✓ Негайно вжити заходів для вирішення питання небезпечних та нездорових умов праці, які часто характеризують працю в неформальній економіці;
- ✓ Сприяти безпеці на робочому місці та охороні здоров'я як для працівників, так і для роботодавців в умовах неформальної економіки;
- ✓ Крок за кроком надати працівникам неформальної економіки соціальні гарантії, гідні умови праці та адекватну мінімальну заробітну плату;
- ✓ Полегшити доступ до якісного дошкільного догляду за дітьми для того, щоб сприяти гендерній рівності у підприємництві та доступі до зайнятості, сприяти переходу до формальної економіки.

Заохочення до правозастосування

Для того, щоб перехід до формальної економіки відбувся, виконавцям слід:

- ✓ Поєднати попереджувальні заходи, правозастосування, та ефективні санкції для того, щоб подолати ухилення від сплати податків, забезпечити додержання законодавства у сфері праці тощо.
- ✓ Знизити витрати на реєстрацію та скоротити тривалість процедур; полегшити доступ до сервісів (наприклад, переведення в електроний режим оформлення декларацій, договорів, створення «єдиного вікна» па подібних систем онлайн);
- ✓ Зменшити тягар додержання законодавства за допомогою спрощеної системи оподаткування, соціальних внесків та процедур їх сплати;

- ✓ Надати доступ до публічних закупівель – для цього, адаптувати процедуру закупівель, проводити тренінги для проведення публічних тендерів, забезпечення квот для даних економічних одиниць;
- ✓ Покращити доступ до інклюзивних фінансових сервісів, пристосованих до потреб користувачів;
- ✓ Покращити доступ до освітніх заходів про підприємництво, розвиток необхідних умінь, пристосування до бізнес умов;
- ✓ Покращити доступ до системи соціального захисту;
- ✓ Забезпечити механізми визнання та виконання вимог до оформлення трудових відносин, які полегшать перехід до формальної економіки (у відповідності з Рекомендацією МОП №198, 2006);

Стимули дотримання законодавства і забезпечення його дотримання

- ✓ Запровадити ефективну інспекцію праці для того, щоб покращити умови праці для працівників у неформальній економіці (проблема: в Україні, інспекція з питань праці може здійснювати контроль та нагляд лише за зареєстрованими роботодавцями);
- ✓ Надати необхідну допомогу та інформацію щодо дотримання відповідних законів та регуляцій; нарощувати потенціал у відповідних сферах;
- ✓ Забезпечити належні процедури надання скарг та звернень;
- ✓ Втілити превентивні та корекційні заходи для полегшення переходу до формальної економіки, забезпечити адекватну адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність за порушення законодавства та її застосування на практиці.

Сторонам слід:

- Переконатись, що працівники неформального сектору можуть скористатися свободою асоціації та правом вести колективні переговори;
- Створити сприятливий клімат для того, щоб працівники і роботодавці могли самоорганізовуватися, вести колективні переговори та брати участь у соціальному діалозі при переході до формальної економіки;
- Надати можливість для працівників неформальної економіки приєднуватися до уже існуючих організацій;
- Забезпечувати активну участь найбільш репрезентативних організацій працівників та роботодавців у соціальному діалозі.

Сторонам слід:

- Збирати, аналізувати та розповсюджувати дані (дезагреговані за статтю, віком, місцем зайнятості, іншими соціально-економічними характеристиками) щодо обсягу та складу неформальної економіки (в.т.ч. про кількість неформальних економічних одиниць, кількість задіяних працівників);
- Забезпечити моніторинг та оцінку поступу до формалізації економіки.

Імплементація

Сторонам слід втілити в життя положення даної Рекомендації за допомогою одного або всіх наступних засобів:

- Національні закони та регуляції;
- Колективні договори;
- Законодавчі ініціативи;
- Координація між урядовими органами та іншими сторонами;
- Збільшення інституційного потенціалу, мобілізація ресурсів;
- Інші заходи, сумісні з законом та практикою.

Дякую за увагу!
Thank you for your attention!
Gracias por su atención!
Obrigado pela vossa atenção!

robalo@ilo.org

[**www.ilo.org/UkraineEUProject**](http://www.ilo.org/UkraineEUProject)